

Lantmäteristyrelsens hus vid Lantmäteribacken i Stockholm.

mäterikontoret (se **L a n t m ä t e r i**), som härigenom fick ett ämbetsverks sammansättning, inrymdes 1689 i den under 1640-talet uppförda byggnad vid Jakobs kyrka, där L. ännu har sina lokaler. Ett regl. för tjänstemännen utfärdades 1691, ersatt av ett annat 1701. I det senare kallas ämbetsverket **General-lantmäterikontoret** till skillnad från lantmäterikontoren i länen. Chefen kallades 1720 överdirektör, men titeln var personlig och åtföljde icke ämbetet. Nya instr. utfärdades 1766 och 1783, enl. vilka chefen benämndes överdirektör. Enl. 1827 års instr. ställdes ämbetsverket omedelbart under K. m:t. Ämbetsverket tillkom inseeende över skiftesverket i riket med vad därmed ägde sammanhang samt över justeringen av mått, mål och vikt, ärenden rörande rikets statistiska indelning och jordens ekonomiska uppmätning samt tillsyn över rikets geogr. kartverk, nu kallat sockenkartverket, vilket 1859 överflyttades till **Rikets ekonomiska kartverk** (se **Rikets allmänna kartverk**). 1869—72 ställdes kartverket åter under L:s ledning. Enl. instr. 1864 ändrades ämbetsverkets namn till **Lantmäteristyrelsen**, vars verksamhet skulle utövas i **Rikets general-lantmäterikontor**, vilken senare benämning upphörde 1920. Justeringsärendena överflyttades 1879 till den nyinrättade **Justeringsstyrelsen**. Enl. nu gällande instr., 11 nov. 1927, åligger L. tillsyn över jorddelningsväsendet och övriga grenar av rikets lantmäteriväsen, såvida denna ej tillkommer annan ämbetsmyndighet, dels över arbetet med uppläggande och förande av jordregister, dels (sedan 1920) över Statens reproduktionsanstalt (se d. o.). L. utgöres nu (1930) av en generaldir. som chef, tre byråchefer, tre byrådirektörer, en arkivarie, två byråingenjörer och en registrator. Ämbetsverket, som efter departementalreformens genomförande 1840 lydde under Civildep., fördes 1900 under Jordbruksdep. Litt.: Se **Lantmäteri**, sp. 746. — I L:s arkiv förvaras över 200.000 kartor och handlingar, däribland ett stort antal 1600-talskartor. Ldht.

Lantmäteristyrelsen i Finland handhar ledningen av och tillsynen över lantmäteri- och skiftesgöromålen, förändrat av jordregister samt därjämte Finlands geografiska och topografiska kartarbeten. Se vidare K. Haataja, »Finlands kartläggning» (utg. av Kartografiska sällsk. i Stockholm 1929). O. Brn.

Lantpartiet. 1. (Eng. *The country party*.) Namn för oppositionen i eng. parlamentet mot Karl II:s regering och hovpartiet (*The court party*). Dess huvudmassa utgjordes till en början av högkyrkliga kavaljerer, som ogillade Karl II:s strävan att gynna katolikerna. En mindre grupp av puritansk läggning stöttes tillbaka av sedeslösheten vid hovet och förordade större tillmötesgående mot dissenters. I den förra gruppen märktes sir Th. Osborne (se d. o.), vilken emellertid 1674 vanns över på hovets sida och som earl av Danby omorganiserade hovpartiet. Till oppositionen övergick däremot s. å. lord Ashley (se **Shaftesbury**); bland de ledande märktes även Algernon Sidney och lord W. Russell. Som deras huvudsyfte framträdde alltmer att hindra katolsk tronföljd. Under de häftiga parlamentsstriderna 1678—80 ersattes parti-benämningarna hovparti och l. med andra, och l., som aldrig fått någon genomförd organisation, kom därvid småningom att övergå i whigpartiet. V. S-g.

2. En partipolitisk fraktion, bildad i opposition mot hattpartiet vid början av 1760—62 års riksdag. Gruppen, som åsyftade en uppgörelse med den härskande regimen utan att bereda väg för mössorna, föll redan 1761 sönder genom Pechlins manipulationer. Dess anhängare kallade sig helst »patrioterna»; namnet L. betyder närmast »riksparti». — Även adelsoppositionen mot Gustav III kallade sig från 1778 års riksdag L. och »patrioterna». (T. S-g.)

Lantraser bland husdjuren ha uppkommit därigenom, att husdjuren måst följa människan i hennes utbredning över jorden och därvid småningom anpassat sig efter de lokala förhållandena. Därigenom ha från en typ utvecklats flera former. Hos några av så bildade l. har man genom urval av avelsdjur m. m. sökt främja utvecklingen av särskilda nyttiga egenskaper, varigenom s. k. förädlade l. uppkommit. H. F.*

Lantregering, den myndighet, åt vilken K. m:t anförtrott att handha styrelsen inom ett visst område av riket, ett län. Jfr **Län**, **Länsstyrelse** och **Länsväsen**.

Lantrygg, karttopografisk term från mitten av 1700-talet, betecknande vattendelare, särskilt mellan parallella floddalar. Termen är nu övergiven men dyker då och då upp i populär litteratur.

Lantråd (ty. *Landrat*). 1. Fordom i n. *Tyskland* benämning på innehavaren av ett kommunalt hedersämbete, numera titeln på de

ämbetsmän i Preussen, som leda förvaltningen av kretsarna. Även i några tyska småstater är l. titeln för de lägsta förvaltningsämbetsmännen. — 2. Innan *Estland* och *Livland* blevo självständiga, funnos där ett slags representationer av ridderskapet med namnet *lanträ d.* — 3. På *Aland* är l. titeln på landskapsnämndens ordf. Se *Aland*. H. T. - n.

Lantränteri, förr en avd. inom landskontoret i en länsstyrelse. I en instr. 1687 förekommer namnet l. el. *lanträntekassan* samt, som titel på dess föreståndare, *lanträntmästaren*. Denne hade att mottaga, förvara, utbetala och avsända allmänna medel, som ingingo till lantränteriet. Dessa ränterier indrogos 1908. Ldht.

Lanträntmästare, se *Lantränteri*.

Lantvärn, i nordisk forntid alla vapenföras skyldighet att inställa sig till konungens tjänst, då landet anfölls av fiender. Som allmänt uppbåd fortlevede l. hela medeltiden och långt in i nyare tiden men togs alltmer sällan i anspråk.

I ett och annat land nyttjades ordet l. för att beteckna uppbåd till stridskrafternas förstärkande. Som verklig organisationsform uppstod l. först i Preussen 1813. L. bildades stads- el. kretsvis av män mellan 17 och 40 år, vilka icke tillhörde armén. 1814 införlivades l. med armén och delades i ett första uppbåd (yngre årsklasser), avsett till fältarméns förstärkande, och ett andra uppbåd (äldre årsklasser), huvudsakl. avsett till tjänst bakom fälthären. I flertalet arméers härordningar kom l. sedermera att beteckna de årsklasser och av dem uppsatta truppförband, som beträffande tjänstgöringsinkallelse och användning under krigstid stodo närmast efter linjen och dess reserv. Sistnämnda manskap överfördes vid viss ålder till l. Hemortens skyddande övertogs efter hand av landstormen. Under världskriget användes l. både vid fälthären och i hemorten. Genom fredssluten avskaffades lantvärnet i Tyskland och Österrike.

I *Sverige* inrättades, sedan 1808 års krig med Ryssland utbrutit, ett *lantvärn*, vari alla män mellan 20 och 25 år, vilka icke tillhörde krigsmakten, skulle låta inskriva sig. Av detta l. uttogos sedermera 30,000 man (*lantvärnsmän*) och ordnades på 51 bataljoner, länsvis förenade i brigader. Klent försedda med befäl, illa beklädda och utrustade samt olämpligt använda, kunde dessa trupper föga uträtta. Manskapet dog till stor del genom vanvård och tyfus (»lantvärnssjukan»), varefter inrättningen upphävdes för att efterföljas av förstärkningsmanskap (se d. o.) och beväring (se d. o.). C. O. N.*

Lantvärnssjukan, se *Fältsjukan*.

Lanūgo, lat., »ull», ullik hårbeklädnad, som till slutet av 6:e fostermånaden betäcker nästan hela människofostret.

Lanu'vium, urgammal stad i Latium, på s. sluttningen av Albanobergen, nära Via Appia. Den blev 338 f. Kr. romerskt municipium. Ruiner av en mycket stor teater påträffades där 1922. E. St.

Lanza [la'ntsa], Giovanni, italiensk politiker (1810—82), urspr. läkare. Hade fr. o. m. 1855 olika poster i Sardiniens el. Italiens regeringar och var 1869—73 konseljpre-

sident och inrikesminister; under denna tid blev Rom Italiens huvudstad. It. biogr. av E. Tavallini (2 bd, 1887).

Lanzarote [lanpará'tø], en av Kanarieöarna.

Lao, folkslag, se *Laos*.

Laoag, hamnstad på Luzons n. v. kust, Filippinerna; 40,625 inv. (1918). Export av ris, tobak, socker m. m.

Laodikē'a (lat. *Laodicēa*), namn på många forntider, de flesta grundade av seleukidiska konungar och uppkallade efter syriska drottningar med namnet Laodike. — 1. L. vid *Lykos* (*L. ad Lycum*), stad i Frygien i Mindre Asien, vid floden Lykos, under romerska tiden en betydande handelsstad. I L. fanns en judisk koloni, och kristendomen fick tidigt inesteg. Enl. Joh. upp. 3: 14—22 hade församlingen i L. i känslan av sin rikedom blivit ljum i sin kristendom och förvärldsligast. Ruiner nära Denizli (se d. o.). — 2. L. vid havet (*L. ad mare*), hamnstad i Syrien. Blomstrade under romerska tiden och var sedan säte för en kristen biskop. 1102 erövrades L. av korsfararna men återtog av Saladin 1188. Dess nuv. namn är *Ladikije* (se d. o.). — 3. L. vid *Libanon* (*L. ad Libanum*), under romersk tid namn på en stad i Syrien, vid Orontes och n. foten av Libanon. Staden kallades i äldre tid *Kades*. I två stora slag (1318 och 1295 f. Kr.) besegrades där hetiterna av egypterna. J. F. N.*

Laokoon (grek. *Laoko'on*, lat. *Laocoon*), en gestalt ur den trojanska sagokretsen, först omtalad i de efterhomeriska dikterna. Enl. Vergilius' tradition ädrog sig L. Athenas vrede genom att energiskt påyrka förstörandet av den åt henne helgade trähästen (se *Trojanska hästen*). Då L. kort därefter på stranden förrättade ett offer åt Nep-

Laokoongruppen.